

Початкова освіта

УДК 373.3.091-044.247

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.17843443>

Інтеграція освітніх галузей у початковій школі

Лук'яник Людмила Василівна

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії і методик початкової освіти,
Рівненський державний гуманітарний університет, вул. Пластова, 31, м. Рівне,
Україна, 33000

ORCID: 0000-0002-9687-1163

Зеркаль Інна Вікторівна

завідувачка навчально-методичним відділом, викладач-методист, викладач
кафедри гуманітарної та соціально-економічної підготовки, Приватна установа
«Заклад вищої освіти» Міжнародний гуманітарно-педагогічний інститут «Бейт-
Хана», пл. Успенська, 5Д,
м. Дніпро, Україна, 49000

ORCID: 0009-0007-3984-4365

Прийнято: 14.11.2025 | Опубліковано: 30.11.2025

***Анотація:** У статті проаналізовано питання інтеграції різних освітніх галузей у змісті уроків мовно-літературної освітньої галузі в початковій школі. Актуальність теми зумовлена її суспільною важливістю, адже формування інтегративної компетентності учнів передбачає опанування знань з усіх освітніх галузей, розвиток культури мовлення та закладання основ для різнобічної освіти впродовж життя. Високий рівень інтегрованих умінь і*

навичок забезпечує міцність навчальних досягнень і сприяє гармонійному, цілісному розвитку особистості.

Мета статті – виділити та обґрунтувати способи інтеграції різних освітніх галузей у змісті уроків мовно-літературної освітньої галузі у початкових класах за тематикою та експериментальним шляхом підтвердити доцільність інтегрованої методики.

Тема багатогранності проблеми інтеграції різних освітніх галузей розкривається у фундаментальних класичних і сучасних наукових дослідженнях.

Запропоновано три основні критерії формування інтегрованих умінь та навичок учнів початкових класів: інформативно-інтеграційний, мотиваційно-інтеграційний, діяльнісно-інтеграційний. На основі виокремлених критеріїв і показників їх прояву визначено наступні рівні формування інтегрованих умінь та навичок учнів початкових класів: низький, задовільний, достатній і високий.

Доведено, що якість освітнього процесу значною мірою визначається тим, наскільки враховуються і реалізуються потенційні можливості інтеграції різних освітніх галузей в навчанні і вихованні кожної дитини, її індивідуальні особливості. Третина учнів початкових класів не має сформованих інтегрованих умінь та навичок. Все це перешкоджає успішній навчальній діяльності та обумовлює нестійку успішність дітей. Через це вдосконалення системи інтеграції освітніх галузей у початковій школі на даний час є першочерговим завданням.

Ключові слова: інтеграція, мовно-літературна, природнича, технологічна, інформативна, соціальна, здоров'язберезувальна, громадянська та історична, мистецька освітні галузі.

Integration Of Educational Branches In Primary School

Lukianyuk Liudmila Vasylivna

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of Theory and Methods of Primary Education, Rivne State Humanitarian University, st.

Plastova, 31, Rivne, Ukraine, 33000

ORCID: 0000-0002-9687-1163

Zerkal Inna Viktorivna

Head of the Educational and Methodological Department, Teacher-Methodologist, Lecturer of the Department of Humanitarian and Socio-Economic Training, Private

Institution "Institution of Higher Education" International Humanitarian and Pedagogical Institute "Beit-Khana", Uspenska Square, 5D, Dnipro, Ukraine, 49000

ORCID: 0009-0007-3984-4365

Abstract: *The article examines the issues of integrating different educational domains into the content of language and literature lessons in primary school. The relevance of the topic is determined by its social significance, as the formation of pupils' integrative competence involves mastering knowledge across all educational domains, developing language culture, and creating a foundation for comprehensive lifelong learning. A high level of integrated skills and abilities ensures strong and well-grounded knowledge and contributes to the holistic and harmonious development of the learner.*

The purpose of the article is to identify and substantiate ways of integrating various educational branches in the content of lessons of the language and literary educational branch in primary grades by topic and to experimentally confirm the feasibility of the integrated methodology.

The topic of the multifaceted problem of integrating various educational branches is revealed in fundamental classical and modern scientific research.

Three main criteria for the formation of integrated skills and abilities of primary school students are proposed: informative-integrative, motivational-integrative, activity-integrative. For each criterion, indicators of its manifestation are determined. Based on the identified criteria and indicators of their manifestation, the following levels of formation of integrated skills and abilities of primary school students are determined: low, satisfactory, sufficient and high.

It is proven that the quality of the educational process is largely determined by the extent to which the potential opportunities for integration of various educational branches in the education and upbringing of each child, their individual characteristics, are taken into account and implemented. A third of primary school students do not have formed integrated skills and abilities. All this hinders successful educational activities and causes unstable success of children. Therefore, improving the system of integration of educational branches in primary school is currently a priority task.

Keywords: *integration, language and literature, natural science, technological, informative, social, health-saving, civic and historical, artistic educational branches.*

Постановка проблеми. Актуальність питання пошуку раціональних способів поєднання різних навчальних предметів у змісті початкової освіти зростає через те, що учні завантажені великою кількістю навчальних дисциплін, які мають подібну тематику, а також через необхідність розвитку у дітей всебічного світогляду, у якому взаємопов'язані різні структурні елементи. Особливо важливим сьогодні виявляється формування такого підходу до інтеграції в освітньому процесі початкової школи, який враховує всі основні етапи, функції, аспекти та фактори цього складного педагогічного явища.

На сьогоднішній день окремі елементи інтегрованого підходу в організації освітнього процесу вже впроваджені в практику. Було доведено, що інтегрований підхід під час вивчення навчального матеріалу допомагає розширити соціально-пізнавальний досвід учнів у межах завдань, поставлених вчителем, значно розвиває кругозір молодших школярів, викликає інтерес до подій та явищ навколишнього світу, сприяє вихованню особистості, розвиває світогляд учнів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У широкому спектрі наукових досліджень в Україні розроблено кілька ключових напрямків, які вивчають теоретичні основи інтеграції. Серед них найбільш значимі: методологічне обґрунтування проблем інтеграції (С.У. Гончаренко, Ю.І. Мальований, О.В. Сергєєв); аналіз структури інтегрованих знань (Т.М. Усатенко); дослідження системологічних аспектів інтеграції (О.І. Джулик, Є.Б. Яворський); проблеми інтегративних процесів у освіті (І.М. Богданова); розробка способів застосування інтеграції в навчальному процесі (Л.В. Вичорова, Т.О. Горзій, О.Т. Проказа, Є.М. Романенко); інтеграція елементів контролю в модульному навчанні (Л.І. Джулай); поєднання теоретичних і виробничих аспектів навчання (Т.Д. Якимович); ймовірно-статистичні аспекти інтеграції (В.Й. Якиляшек); інтеграція в ступеневій освіті (Ю.Ц. Жидецький); взаємозв'язок інтеграції та диференціації (В.Ф. Моргун); психологічні аспекти інтеграції (Т.Г. Яценко); формування системи знань – дидактична інтегрологія (І.М. Козловська).

Рославець Р., Пріма Д., Орлова С. [8] у посібнику «Методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» (природнича, соціальна і здоров'язбережувальна освітня галузь) у початковій школі» пропонують структуру уроку/моделі уроків інтегрованого типу (поєднання навчального змісту з різних галузей), методичну послідовність побудови змісту, показники очікуваних результатів та логіку переходу від навчально-пізнавальної діяльності до формування компетентностей [8].

Фенчак Л.М. [9] акцентує увагу на тому, що соціальна і здоров'язбережувальна освітня галузь реалізується не окремо, а вбудовано у інтегрований курс «Я досліджую світ» – через наскрізні теми, ситуаційні завдання, моделювання життєвих ситуацій. Авторка підкреслює, що інтеграція потрібна, щоб учні не вивчали безпеку, здоров'я й соціальну поведінку окремими темами, а пов'язували їх із реальними життєвими ситуаціями.

Антонова О.П. [12] показує, як цифрові інструменти можуть поєднувати зміст мовно-літературної, математичної, природничої, мистецької та соціальної галузей у межах одного уроку чи теми. Дослідниця наголошує на поєднанні: розвитку мовлення + роботи з візуальними матеріалами, математичних умінь + інформаційних моделей, творчості + цифрових інструментів.

Воронцова Т.В., Пономаренко В.С. та ін. [13] у посібнику «НУШ: методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 1–2 класах...» розробили структуру й логіку подання матеріалу, де об'єднані: природнича освіта, соціальна та громадянська, здоров'язбережувальна, технологічна та інформатична складові. У посібнику проілюстровано, як через інтегровані теми формувати ключові компетентності: уміння вчитися, критичне мислення, співпрацю, екологічну й соціальну відповідальність.

Гільберт Т. Г., Тарнавська С. С., Павич Н. М. [14] у посібнику «НУШ: методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 1–2 класах...» ілюструють принципи інтеграції (міжгалузеву, внутрішньо-галузеву, діяльнісну), логіку поєднання ключових компетентностей і змістових ліній, способи забезпечення цілісного навчального досвіду молодшого школяра. Автори детально демонструють, як інтегрувати: екологічну грамотність, культуру здоров'я й безпеки, громадянські компетентності, логіко-математичну діяльність, дослідницьку взаємодію з довкіллям. Усе це оформлено через компетентнісний підхід та діяльнісні сценарії.

У посібнику «Нова українська школа: poradnik для вчителя» (ред. Н. М. Бібік, 2019) визначено інтеграцію одним із ключових методологічних засад Нової української школи. Це не формальне поєднання предметів, а створення цілісного навчального досвіду для дитини. Пояснюється, як в єдиному курсі інтегруються: природнича, соціальна та громадянська, здоров'язбережувальна, технологічна, інформатична освітні галузі. Автор розкриває логіку міжгалузевого змісту та його вплив на розвиток компетентностей. Бібік Н.М. [16] наголошує, що інтеграція має відбуватися через поєднання різних видів роботи: дослідження, спостереження, моделювання, гру, спілкування, творчість. Саме діяльність є основним «носієм інтеграції».

Пушкар Н.С. [17] підкреслює, що інтегроване навчання – одна з головних сучасних технологій у початковій школі. Інтеграція розглядається як: об'єднання змісту різних освітніх галузей; формування цілісного бачення світу; спосіб реалізації компетентнісної освіти. Автор подає інтеграцію не просто як метод, а як цілісну інноваційну технологію, що має: свою структуру, принципи (міжпредметність, цілісність, діяльнісність), методи, очікувані результати. Науковець показує, як інтегрованість навчання поєднується з такими інноваційними технологіями: STEM та STEAM-освіта, проєктне навчання, технологія «перевернутого класу», використання ІКТ, розвиток критичного мислення. Усі ці технології розглядаються як інструменти або форми інтеграції.

Програма Савченко О.Я. [21] пропонує інтегрований підхід у курсі «Я досліджую світ», об'єднуючи: природничу освітню галузь, соціальну і здоров'язбережувальну, громадянську та історичну, технологічну. Навчання вибудовується навколо тем («Людина», «Природа», «Громада», «Культура», «Безпека»), які охоплюють матеріал із різних галузей. Ключова ідея: інтеграція забезпечує цілісність пізнання дитиною світу та логічне поєднання природничого, соціального й громадянського компонентів.

Програма Шияна Р.Б. [22] є найбільш інтегративною серед усіх у НУШ, бо базується на концепції Державного стандарту 2018 та на підході «цілісний розвиток дитини».

Шевчук К. Д., Іванчук М. Г., Бигар Г. П., Предик А. А. [23] у методичних рекомендаціях «Технології навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у початковій школі» (2021) розкривають, як саме побудований інтегрований курс: які галузі об'єднуються, як формується зміст за темами, як реалізується міжгалузева інтеграція на практиці. Автори демонструють, як об'єднувати на одному уроці: природничі явища + соціальні ситуації; здоров'язбережувальні знання + практичні навички; технологічні вміння + дослідницьку діяльність учнів; мовленнєвий розвиток + логіко-математичні операції.

Програма прямо визначає інтеграцію як: міжгалузеву, внутрішньогалузеву, діяльнісну, тематичну. Будується на наскрізних змістових лініях: «Екологічна безпека і сталий розвиток», «Здоров'я і безпека», «Громадянська відповідальність», «Підприємливість і фінансова грамотність». Ці лінії поєднують кілька освітніх галузей на кожній темі.

У Шияна Р.Б. курс максимально інтегрований: він складається з блоків, що поєднують зміст: природничої освіти, технологій, громадянської та історичної, соціальної і здоров'язбережувальної. Ключова ідея: у програмі Шияна Р.Б. інтеграція – це системне поєднання змісту і діяльності, побудоване навколо компетентностей і реального життєвого досвіду учнів початкових класів [22].

Інтеграцію освітніх галузей як ключовий критерій забезпечення якості початкової освіти представлено в дослідженні Гнезділової К. та ін. [1], де підкреслено її значення для формування цілісного пізнавального досвіду молодших школярів. Автори аналізують дидактичні умови і методичні підходи, що сприяють узгодженому поєднанню змісту різних навчальних дисциплін. У роботі наголошено, що інтегративний підхід створює передумови для підвищення навчальної мотивації та розвитку ключових компетентностей.

Практичні шляхи реалізації міжпредметної інтеграції у початковій школі розкрито у дослідженні Муращенко О. [11], де обґрунтовано її значення для гармонійного розвитку учнів. Автор аналізує приклади інтегрованого змісту та педагогічні технології, що забезпечують логічне поєднання знань із різних галузей. У роботі робиться висновок про те, що інтеграція сприяє формуванню в учнів уміння застосовувати знання комплексно та усвідомлено.

Значення інтегрованих уроків читання й мистецтва для розвитку творчих здібностей молодших школярів висвітлено у роботі Дабіжі Л. та ін. [3]. Автори аналізують методичні прийоми поєднання художнього слова та візуального мистецтва, що сприяють емоційно-естетичному збагаченню дітей. Дослідження підкреслює, що міжгалузева інтеграція забезпечує ширший спектр засобів пізнання та активізує творчу діяльність учнів.

Формування навчальної мотивації молодших школярів у процесі інтегрованого навчання розкрито у дослідженні Ivasyk V. та ін. [25], де поєднання освітніх галузей подано як чинник підсилення інтересу дітей до пізнання. Автори аналізують умови, за яких інтеграція сприяє розвитку внутрішньої мотивації через практичність, емоційність і діяльнісність завдань. У роботі обґрунтовано, що інтегроване середовище забезпечує глибше занурення учнів у зміст навчання та формує позитивне ставлення до освітнього процесу.

Інтегроване навчання як провідний напрям модернізації сучасної початкової школи окреслено в дослідженні Горбатюк О. В. [3], де його подано як ефективний засіб формування ключових компетентностей учнів. Авторка акцентує увагу на перевагах об'єднання змісту різних галузей, що робить навчання більш цілісним, логічним і наближеним до реального життя дітей. У роботі визначено педагогічні умови, за яких інтеграція стає дієвим інструментом забезпечення якості освіти.

Методологічні засади розвитку критичного мислення молодших школярів в умовах інтегрованого навчання обґрунтовано у дослідженні Стахіва М. та ін. [20]

Автори підкреслюють, що міжгалузеві зв'язки створюють сприятливе середовище для формування здатності аналізувати, порівнювати й робити висновки. У роботі наголошено на ролі діяльнісних, проблемних і дослідницьких методів, що природно інтегруються в навчальні теми.

Інтегроване навчання як інструмент формування цілісного образу світу учнів у контексті Нової української школи представлено в дослідженні Паніної Л. та ін. [18]. Авторі підкреслюють, що міжгалузеве поєднання змісту сприяє узгодженому розвитку пізнавальних процесів і формуванню здатності бачити взаємозв'язки між явищами. У роботі доведено, що інтегративний підхід створює умови для цілісного світоглядного сприйняття та підсилює мотивацію до навчання.

Особливості впровадження інтегрованого навчання в освітній процес Нової української школи детально подано в дослідженні Муляра О. П. та ін. [10], де акцент зроблено на відповідності такого навчання компетентнісній парадигмі. Дослідники розглядають методичні підходи, що сприяють поєднанню змісту різних галузей і забезпечують логічність та послідовність навчання. У статті доведено, що інтеграція підсилює практичну спрямованість освітнього процесу та сприяє формуванню комплексних умінь молодших школярів.

Пізнавальна активність учнів початкової школи в умовах інтегрованого курсу «Я досліджую світ» представлена у дослідженні Максимчук Н. С. та ін. [7], де наголошено на ролі міжгалузевих зв'язків у стимулюванні інтересу до навколишнього світу. Авторі підкреслюють, що інтеграція сприяє формуванню вміння ставити запитання, робити спостереження та робити елементарні висновки. У роботі доведено, що інтегроване навчання створює сприятливі умови для активізації пізнавальної діяльності й розвитку мотивації.

Інноваційні технології навчання в умовах Нової української школи описані у дослідженні Соловйової В. та ін. [19], де показано їх вплив на інтеграцію змісту й діяльностей у початковій школі. Авторі аналізують можливості цифрових

інструментів, інтерактивних методів, проєктної та дослідницької діяльності в межах інтегрованого підходу. У статті підкреслюється, що інноваційні педагогічні рішення підсилюють інтегративний характер навчання та сприяють формуванню ключових компетентностей молодших школярів.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Інтеграція різних освітніх галузей: мовно-літературної, математичної, природничої, технологічної, інформатичної, соціальної і здоров'язбережувальної, громадянської та історичної, мистецької у змісті освіти початкової школи (конкретно на уроках мовно-літературної освітньої галузі) може стати ефективним інструментом для вирішення комплексу дидактичних завдань, пов'язаних із формуванням цілісного світогляду учнів, підвищенням якості міжпредметних зв'язків, забезпеченням інтегрованого підходу до пізнання та розвитку ключових компетентностей молодших школярів.

Формулювання цілей статті (постановка завдання)

Мета статті – виділити та обґрунтувати способи інтеграції різних освітніх галузей у змісті уроків мовно-літературної освітньої галузі у початкових класах за тематикою та експериментальним шляхом підтвердити доцільність інтегрованої методики.

У відповідності до поставленої мети дослідження визначені такі завдання :

1. Виділити та описати критерії інтеграції різних освітніх галузей.
2. Перевірити вплив експериментальної методики на результативність навчального процесу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Освітні галузі – це великі області знань, які включають навчальні програми, курси або модулі. Вони групують окремі предмети за спільним змістом. У Новій українській школі виділено 9 освітніх галузей: мовно-літературна, природнича, технологічна, інформативна, соціальна, здоров'язбережувальна, громадянська та історична, мистецька та фізкультурна [6].

Державний стандарт також передбачає реалізацію змісту освітніх галузей як через окремі навчальні предмети, так і через інтегровані курси: «Мистецтво», «Дизайн і технології», «Я досліджую світ», «Здоров'я і фізична культура» [4].

У сучасній початковій школі впроваджено міжпредметну інтеграцію Інтегрованого курсу «Я досліджую світ»: це типовий приклад інтегрованого курсу, який поєднує знання з природничих, громадянських, соціальних та інших галузей.

Інтегрований урок передбачає не розв'язання окремих поодиноких завдань, а опрацювання їх цілісної сукупності. Переважно такі уроки мають характер узагальнення й систематизації знань, умінь і навичок учнів.

Переваги інтегрованих уроків полягають у тому, що вони:

- підвищують навчальну мотивацію та активізують пізнавальний інтерес школярів;
- сприяють розвитку мовлення, формуванню умінь порівнювати, узагальнювати та робити висновки, а також допомагають зменшити перевантаження;
- дають можливість спиратися на досвід учня, урізноманітнювати методи і прийоми роботи, уникати дублювання навчального матеріалу між різними предметами, що зменшує витрати зусиль дитини на засвоєння знань. Завдяки цьому поглиблюються уявлення про предмет, розширюється світогляд та забезпечується розвиток різнобічної, гармонійної й інтелектуально зрілої особистості.

Інтегративний підхід відкриває можливість встановлювати нові зв'язки між фактами, які підтверджують або розширюють висновки та спостереження учнів, отримані під час вивчення різних навчальних дисциплін.

Структура інтегрованих уроків вирізняється продуманістю та лаконічністю: матеріал подається компактно, логічно пов'язано між етапами, має високий рівень інформативності й достатній обсяг для забезпечення цілісного

сприйняття. Такі уроки обов'язково орієнтовані на розвиток творчої активності учнів, посилення їхнього пізнавального інтересу, а також сприяють удосконаленню мислення, уваги, пам'яті та мовлення.

Особливо значущим інтегрування різнопредметних знань є саме в початковій школі, адже молодші учні зазвичай сприймають навколишній світ нерозчленовано, без виокремлення історичних чи структурних характеристик об'єктів. Виконання таких інтелектуальних операцій, як системний аналіз чи порівняння на рівні узагальнень, становить для них складність, оскільки ці вміння перебувають на етапі становлення – переходу від загального до конкретного.

До основних методичних принципів інтеграції навчальних предметів у сучасній школі належать:

- 1) опора на знання, здобуті з різних освітніх галузей;
- 2) узгодження та взаємопов'язаність змісту різних дисциплін;
- 3) поєднання та наближення предметів зі схожими змістовими аспектами;
- 4) виокремлення та розвиток спільних змістових елементів у ряді навчальних предметів.

Констатувальний етап експерименту охоплював ключові компоненти: визначену тривалість, обґрунтований добір закладів, на базі яких проводилося дослідження, а також якісне й кількісне опрацювання отриманих статистичних результатів відповідно до обраної методики. У межах цього етапу було поставлено такі завдання:

- з'ясувати фактичний рівень сформованості інтегрованих умінь і навичок у здобувачів початкової освіти;
- встановити чинники, що зумовлюють недостатній розвиток інтегрованих умінь і навичок учнів;
- окреслити потенційні напрями, які можуть сприяти формуванню інтегрованих умінь і навичок молодших школярів;

- визначити найбільш ефективні форми, методи та засоби організації навчання, здатні забезпечити підвищення рівня сформованості інтегрованих умінь і навичок у початковій школі.

Констатувальний етап експерименту був організований у чотири послідовні стадії.

На першій стадії визначено завдання з'ясувати рівень обізнаності педагогів щодо формування інтегрованих умінь і навичок молодших школярів. Для цього проводилися педагогічні спостереження, аналіз шкільної документації, опрацювання календарно-тематичних і поурочних планів учителів; здійснювалися усні опитування у форматі бесід та інтерв'ю, а також письмове анкетування.

У межах дослідження виокремлено три провідні критерії сформованості інтегрованих умінь і навичок учнів початкової школи: інформативно-інтеграційний, мотиваційно-інтеграційний та діяльнісно-інтеграційний.

Для кожного з визначених критеріїв було окреслено відповідні показники, що відображають ступінь його прояву. Спираючись на виокремлені критерії та їхні показники, було встановлено чотири рівні сформованості інтегрованих умінь і навичок учнів початкової школи на уроках української мови: низький, задовільний, достатній та високий.

Інформативно-інтеграційний критерій відображає здатність учнів успішно розв'язувати навчальні завдання та підвищувати результативність освітнього процесу завдяки застосуванню інтегрованого навчання в початковій школі. Він охоплює вияв пізнавального інтересу до опанування нової системи знань, умінь і навичок, пов'язаних із реалізацією інтеграції змісту, а також сформованість ціннісного ставлення до навколишнього світу.

Мотиваційно-інтеграційний критерій характеризує наявність у учнів позитивної навчальної мотивації, спрямованої на досягнення успіху, інтелектуальний розвиток, самовдосконалення й самореалізацію. Він також

включає самооцінку власної готовності працювати в умовах інтегрованого навчання та сформованість як навчальних, так і особистісних якостей.

Діяльнісно-інтеграційний критерій визначає рівень володіння навчальними діями та вміннями, необхідними для практичного застосування інтегрованих знань. Він передбачає здатність систематизувати засвоєну інформацію, встановлювати міжпредметні зв'язки, поєднувати знання з різних галузей та використовувати їх у практичній діяльності, а також успішно застосовувати конструктивні, організаційні та комунікативні вміння.

Другий етап констатувального експерименту був спрямований на вивчення особливостей усного й писемного мовлення учнів початкової школи.

Третя стадія дослідження передбачала проведення контрольних зрізів у навчальному закладі за спеціально укладеними завданнями, що відповідали всім критеріям сформованості інтегрованих умінь і навичок молодших школярів.

На четвертому етапі здійснювалася обробка зібраних даних, у межах якої виокремлено якісні та кількісні характеристики отриманих результатів.

Узагальнені показники сформованості інтегрованих умінь і навичок учнів наведено в таблиці 1.

Як засвідчують результати, наведені у таблиці 1, володіння інтегрованими вміннями та навичками учнями початкових класів здійснювалось виконанням завдань за трьома критеріями. Як видно з таблиці 1, задовільний рівень навчальних досягнень продемонструвала третина учнів – 39,2% - 3К, 37% - 3Е класів.

Найгіршим показником володіння інтегрованими вміннями та навичками учнів початкових класів є уміння будувати творчі висловлювання. Учні виявили наступні результати: високий рівень засвідчили 8,4% учнів - 3К, 9,3% - 3Е класів; достатній рівень - 22,3% учнів - 3К, 21,4% - 3Е класів; задовільний рівень – 45,7% учнів - 3К, 44,6% - 3 Е класів; на низькому рівні залишилося 23,6% учнів - 3 К, 24,7% - 3Е класів.

Таблиця 1.

Результати сформованості інтегрованих умінь та навичок
 учнів 3 класів (у %)

Констатувальний етап експерименту

Інтегровані вміння та навички					
Класи	Критерії	Інформативно-інтеграційний критерій	Мотиваційно-інтеграційний критерій	Діяльнісно-інтеграційний критерій	Загальний рівень сформованості інтегрованих умінь та навичок
	Рівні сформованості умінь				
3К	Високий	14,0	12,3	8,4	11,6
	Достатній	28,4	25,6	22,3	25,4
	Задовільний	39,2	45,9	45,7	43,6
	Низький	18,4	16,2	23,6	19,4
3Е	Високий	15,6	12,9	9,3	12,6
	Достатній	28,3	23,1	21,4	24,3
	Задовільний	37,0	48,4	44,6	43,3
	Низький	19,1	15,6	24,7	19,8

Загальний рівень сформованості інтегрованих умінь та навичок учнів початкових класів на констатувальному етапі експерименту відображено у наступних даних: на високому рівні сформованості інтегрованих умінь та навичок учнів початкових класів перебували 11,6% - 3К, 12,6% - 3Е класів; на достатньому – 25,4% - 3К, 24,3% - 3Е класів; на задовільному – 43,6% - 3К, 43,3% - 3Е класів; на низькому рівні зафіксовано 19,4% учнів - 3К, 19,8% - 3Е класів.

На основі аналізу матеріалів констатувального експерименту розроблена методика формування експерименту. Експериментальна робота проводилася на базі Славутської гімназії «Успіх» Славутської міської ради Хмельницької області. В експериментальному дослідженні брали участь 55 учнів 3-А і 3-Б класів. Експериментальний і контрольний класи визначено за рівнем навчальних досягнень учнів.

Під час розроблення програми експериментального інтегрованого навчання ми спиралися на загальнодидактичну модель інтеграції, що дала змогу уникнути повторення навчального матеріалу та забезпечити цілісний підхід до формування ґрунтовних знань при раціональному використанні навчального часу. Структура цієї моделі охоплює такі ключові компоненти:

- 1) добір базового предмета або теми;
- 2) поєднання змісту базової теми з відомостями з інших суміжних фундаментальних галузей (математичної, природничої, технологічної тощо);
- 3) спрямування навчального матеріалу відповідно до освітніх потреб учнів і суспільно значущих цінностей.

У 3 експериментальному класі ми проводили інтеграцію змісту освіти на уроках української мови за такою тематикою:

1. Тема і мета тексту. *Типи текстів за метою мовлення. Складання колективної розповіді за малюнком і поданими словосполученнями. «Я візьму той рушник...»* - (зінтегровані теми: мовно-літературна освітня галузь (літературне читання) - Урок позакласного читання. З народної скарбниці, «Пісня про рушник», «Руки малі та до роботи вмілі». Степан Жупанин «Оленчині вишивки»; мистецька освітня галузь (образотворче мистецтво) – «Зв'язок декоративних композицій з формою та призначенням виробу. Орнамент рушника»; мистецька освітня галузь (музичне мистецтво) – пісня П. Майбороди на слова А. Малишка «Рідна мати моя»); соціальна і здоров'язбережувальна освітня галузь – «Здоровий спосіб життя. Корисні звички. Практична робота: складання правил здорового способу життя», математична освітня галузь - Розпізнавання геометричних фігур).

2. *Спостереження за ознаками художніх, науково-популярних та ділових текстів. «Барви осені»* - (зінтегровані теми: мовно-літературна освітня галузь (літературне читання) - Як же гарно, чудово, привітно, ніби в казці, в осінньому

лісі. О. Донченко «Лісовою стежкою»; природнича освітня галузь - Державні заповідники. Ботанічні сади; технологічна освітня галузь - Мозаїка. Основні прийоми роботи та послідовність виконання мозаїки технікою торцювання. Практична робота: виготовлення виробів технікою торцювання «Осінній пейзаж»; мистецька освітня галузь (образотворче мистецтво) - Вибір засобів виразності графіки для передавання характеру форми та поверхні зображуваних об'єктів та предметів. Штрихи осені. Практична робота. Графічний малюнок «Осінь у лісі»).

3. *Розвиток зв'язного мовлення. Розповідь за поданим початком і запитаннями. «Птахи вирушають у вирій»* (зінтегровані теми: мовно-літературна освітня галузь (літературне читання) – «За добро добром платять. «Кривенька качечка» (українська народна казка); природнича освітня галузь «Я досліджую світ» – «Перелітні і зимуючі птахи»; технологічна освітня галузь - Орігамі. Виготовлення об'ємних виробів технікою орігамі. Практична робота: створення об'ємних виробів технікою орігамі («Співучі пташки»); мистецька освітня галузь (образотворче мистецтво) - Кольорові контрасти. Колір як засіб вираження характеру й настрою. Палітра. Натюрморт. Технічні прийоми роботи гуашевими фарбами. Практична робота. Композиція «Дарунки осені»).

4. *Інтонування речень. Практичне уявлення про логічний наголос у реченні. «Від джерела до великої ріки»* - (зінтегровані теми: мовно-літературна освітня галузь (літературне читання) - «З чистого джерела народної творчості»; природнича освітня галузь «Я досліджую світ» – «Охорона водойм. Поняття про річку. Річки своєї місцевості»; соціальна і здоров'язбережувальна освітня галузь – «Чинники та джерела, що впливають на здоров'я»).

5. *Слова, що мають кілька значень. Побудова речень. «Ця дивовижна діброва»* - (зінтегровані теми: мовно-літературна освітня галузь (літературне читання) - Де лісова гілка – там і білка. М. Сингаївський «Осіння гра»; природнича освітня галузь «Я досліджую світ» – «Різноманітність тварин і

рослин рідного краю (заповідник, заказник, ботанічний сад, національний парк, пам'ятка природи, ферма, зоопарк, інше)», технологічна освітня галузь – «Робота з пластичними матеріалами. Вироби об'ємної форми. Об'ємна фігура. Послідовність виготовлення об'ємних виробів з пластичних матеріалів. Практична робота: виготовлення з пластичних матеріалів барельєфних форм («Гілка горобини»).

6. *Розрізнення слів із коренями, що звучать однаково, але мають різне значення.* «Народне мистецтво і промисли» (зінтегровані теми: мовно-літературна освітня галузь (літературне читання) - На чужий труд ласий не будь. Ю. Ярмиш «Місто дружних майстрів»; технологічна освітня галузь – «Симетрія. Дивовижна ваза у техніці витинанки»; математична освітня галузь – «Задачі на збільшення (зменшення) числа на кілька одиниць. Порівняння іменованих чисел, поданих в одиницях довжини», природнича освітня галузь «Я досліджую світ» - Заповідні території рідного краю; мистецька освітня галузь (образотворче мистецтво) - Гончарство в Україні: основні народні промисли. Основні види гончарного посуду, різноманітність форм. Узгодженість декору з формою. Орнаменти сучасного посуду. Практична робота. Композиція «Куманець»).

7. *Розвиток зв'язного мовлення. Письмовий переказ тексту за складеним планом.* «Будь обережним на кризі!», «Школа безпеки» (зінтегровані теми: мовно-літературна освітня галузь (літературне читання) - Позакласне читання В.Волков «Дві біди»; громадянська та історична освітня галузь «Я досліджую світ» – «Рольові ігри. Складання і застосування узагальнених правил поведінки в різних ситуаціях, з якими найчастіше зустрічаються діти в класі, у школі, під час екскурсії, походу тощо»; соціальна і здоров'язбережувальна освітня галузь – «Сам собі рятувальник. Поведінка дитини в автономній ситуації на природі».

8. *Розбір слів за будовою.* «У зимовому лісі» - (зінтегровані теми: мовно-літературна освітня галузь (літературне читання) - Леся Українка «Мамо, іде вже

зима»; природнича освітня галузь «Я досліджую світ» – «Підсумки спостережень за живою і неживою природою та працею людей узимку. Завдання для спостережень протягом весни»; мистецька освітня галузь (образотворче мистецтво) – «Ознайомлення з основними жанрами образотворчого мистецтва (на пропедевтичному рівні). Практична робота. Композиція «Зимова казка», технологічна освітня галузь – «Аплікація з тканини. Види та властивості тканин. Використання тканин. Інструменти та пристосування для виготовлення виробів. Прийоми різання тканини та особливості її з'єднання з папером. Безпечні прийоми праці. Практична робота: виготовлення аплікації з використанням тканини («Різдвяний ангелик»).

9. *Загальне уявлення про частини мови. «Світ дитинства і добра»* - (зінтегровані теми: мовно-літературна освітня галузь (літературне читання) - Вступ до теми «Прозові твори». Людина красна не словами, а добрими ділами. В.Сухомлинський «Красиві слова і красиве діло»; природнича освітня галузь «Я досліджую світ» - Опорно-рухова система; соціальна і здоров'язбережувальна освітня галузь- «Учимося відпочивати. Способи релаксації. Практична робота: створення колажу «Що дарує мені радість».

10. *Змінювання іменників за числами. «Таємниці природи»* - (зінтегровані теми: мовно-літературна освітня галузь (літературне читання) - Пейзажна лірика. Тарас Шевченко «Тече вода із-за гаю» (напам'ять); технологічна освітня галузь – «Виготовлення і оздоблення виробів об'ємної форми. Виготовлення об'ємних виробів з коробок, упаковок та самостійно виготовлених об'ємних деталей. Оздоблення виготовлених виробів відомими техніками та матеріалами. Практична робота: виготовлення вітальної листівки («Кульбабки»); природнича освітня галузь «Я досліджую світ»- «Який дар природи для людства найцінніший? (Повітря, вода, тварини, рослини, ґрунти, корисні копалини)»; соціальна і здоров'язбережувальна освітня галузь – «Відпочинок на природі. Оздоровче значення відпочинку на природі. Речі та одяг для прогулянки на

природі»; математична освітня галузь - Поняття частини. Утворення частин способом ділення цілого на рівні частини й виділення однієї з них. Поняття про дріб, чисельник і знаменник дроби.

11. *Визначення роду і числа прикметників за іменниками. Прикметники-антоніми, прикметники-синоніми. «Весняні пахоці»* – (зінтегровані теми: мовно-літературна освітня галузь (літературне читання) - Прокинулись луки, ліси і поля. В.Ткаченко «Квітень»; мистецька освітня галузь (образотворче мистецтво)- Натюрморт з натури. Композиція з неживих предметів (квіти у вазі, овочі, фрукти, шкільне приладдя тощо). Практична робота. Композиція «Квітуча гілочка у вазі»; природнича освітня галузь «Я досліджую світ» - Органи чуття. Гігієна органів чуття; соціальна і здоров'язбережувальна освітня галузь – «Здорове харчування. Вітаміни і мікроелементи, їх вплив на здоров'я», математична освітня галузь - Знаходження частини від числа. Одиниці вимірювання довжини, маси, часу).

12. *Розвиток зв'язного мовлення. Опис науковий і художній. Уже прилинула весна* - (зінтегровані теми: мовно-літературна освітня галузь (літературне читання) - Весна вступає в свої права. Леся Українка «Уже весняне сонце припікає»; технологічна освітня галузь – «Декорування виробів. Способи декорування виробів. Орнамент. Писанка як один з символів України. Декорування писанок. Практична робота: декорування писанки («Подарунок до Великодня»); мистецька освітня галузь (образотворче мистецтво) – «Об'ємна паперопластика. Вітальна листівка. Практична робота. Виготовлення вітальної листівки до Великодня»).

13. *Дієслова завершеної і незавершеної дії. Перлини усної народної творчості* - (зінтегровані теми: мовно-літературна освітня галузь (літературне читання) - До їжі вовк, а до роботи заєць. «Грицю, Грицю» (жартівлива народна пісня). «Пісенька житнього віночка» (українська народна пісня); мистецька освітня галузь (образотворче мистецтво)- Зображення тварин та людей в

ілюстраціях до казок. Передача індивідуальної характеристики казкового персонажа. Практична робота. Композиція «Ілюстрація до казки»; соціальна і здоров'язбережувальна освітня галузь – «Природні ритми і здоров'я. Працездатність і здоров'я. Освітлення на робочому місці, його значення для зору і формування постави. Практична робота: вправи для підвищення працездатності»; природнича освітня галузь «Я досліджую світ» - Дихальна система. Запобігання захворюванням органів дихання; математична освітня галузь - Ділення з остачею. Перевірка ділення з остачею. Задачі на кратне порівняння двох добутоків).

14. *Закріплення знань і вмінь про часові форми дієслова. Світ фантазії і творчості* - (зінтегровані теми: мовно-літературна освітня галузь (літературне читання) - Сила уяви. Г. Кирпа «Чого я другу не сказав?»); соціальна і здоров'язбережувальна освітня галузь – «Уява і здоров'я. Творчі здібності дитини. Практична робота: створення колажу «Здоровим бути модно», природнича освітня галузь «Я досліджую світ» - Харчування. Правила здорового харчування. Практична робота: «Складання раціону здорового харчування»; мистецька освітня галузь (образотворче мистецтво)– «Використання простої шрифтової композиції під час створення ескізу театральної афіші. Практична робота. Композиція «Афіша до дитячої вистави».

15. *Розвиток зв'язного мовлення. Письмовий переказ тексту. Чи все ми знаємо про тварин?* (зінтегровані теми: природнича освітня галузь «Я досліджую світ» – «Пристаювання тварин до життя в різних умовах. Свійські та дикі тварини»; мовно-літературна освітня галузь (літературне читання) – Чи легко бути поетом? І. Світличний «Слухала Лисичка Солов'я». А. М'ястківський «Біла хмарка, біла»; природнича освітня галузь «Я досліджую світ» - Необхідність взаємодопомоги, співпраці, охорони природи спільними зусиллями; мистецька освітня галузь (образотворче мистецтво) – «Анімалістичний жанр та його особливості. Розвиток навичок тварин (звірів,

птахів, комах), знання їх елементарної будови. Практична робота. Композиція «Вірні друзі людини»).

Враховуючи комплекс дидактичних завдань кожного уроку та особливості опрацювання окремих розділів навчальної програми, ми прагнули добирати найбільш доцільне поєднання інтегрованих методів і засобів навчання. При цьому свідомо уникали надмірного ускладнення та перевантаження видами діяльності, оскільки це може призводити до втоми учнів.

Перевірка ефективності експериментально-дослідного навчання проводилась у 3 класах упродовж 2024-2025 н.р. на базі Славутської гімназії «Успіх» Славутської міської ради Хмельницької області. На різних етапах наукового пошуку вивчався досвід роботи початкових шкіл Славутської міської ради Хмельницької області. В експериментальному дослідженні брали участь 55 учнів. Експериментом було охоплено 55 учнів (3-А клас – 27 учнів і 3-Б клас – 28 учнів).

Для проведення експерименту було сформовано дві групи: контрольний клас (3-А, 27 учнів) та експериментальний клас (3-Б, 28 учнів), добір яких здійснювався з урахуванням орієнтовно однакового рівня навчальних досягнень. У експериментальному класі навчальний процес доповнювався системою завдань і вправ, розроблених відповідно до авторської експериментальної методики.

Оцінювання рівня сформованості набутих умінь проводилося шляхом діагностичного аналізу письмових контрольних робіт, що дало можливість всебічно визначити рівень інтегрованих умінь і навичок учнів відповідно до окреслених критеріїв і показників.

Для перевірки результатів експериментально-дослідного навчання (підготовчий етап) було організовано першу зрізову контрольну роботу, яка передбачала діагностику вмінь і навичок за кожним показником. З цією метою учням запропонували виконати завдання на складання усного висловлювання.

Учням 3-го класу потрібно було розкрити зміст таких тем: «Мова – безцінний скарб народу», «Рідна мова – мова наших предків», «Неповторні картини осені...», «Весна така мила...», «Створення образу дівчинки-весни», «Природні чинники здоров'я», «Доба, година, хвилина, секунда...», «Працездатність і відпочинок учня», «Активний відпочинок», «Бібліотека – сховище цікавих книг», «Книга – джерело знань і мудрості», «Охорона тварин», «Хто в лісі живе?», «Вода як природний чинник, що сприяє збереженню здоров'я людини», «Мовні перлини: прислів'я, приказки, скоромовки».

Учні виконували усні висловлювання на запропоновані теми, а їхні відповіді фіксувалися та записувалися на диктофон. Для кожного школяра була оформлена індивідуальна картка, у якій відображалися всі критерії сформованості інтегрованих умінь і навичок. На виконання завдання відводилося 5 хвилин, протягом яких учні мали продемонструвати вміння розкривати тему, використовуючи приклади з різних предметів і поєднуючи здобуті знання з різних освітніх галузей.

Варто зазначити, що діагностика усного висловлювання на запропоновану ситуацію проводилася двічі: на початку навчального року (I етап) та наприкінці (III етап). Після завершення другого, репродуктивного, етапу оцінювання ефективності засвоєння матеріалу за запропонованою методикою була виконана друга контрольна робота. Її завдання повністю відповідали тим, що використовувалися під час констатувального етапу дослідження.

У процесі експериментального дослідження проводилися контрольні заміри рівня навчальних досягнень учнів. Отримані результати наводимо у таблиці 2.

Таблиця 2.

Результати сформованості інтегрованих умінь та навичок
 учнів 3 класів (у %)

Формувальний етап експерименту

Інтегровані вміння та навички					
Класи	Критерії	Інформативно-інтеграційний критерій	Мотиваційно-інтеграційний критерій	Діяльнісно-інтеграційний критерій	Загальний рівень сформованості інтегрованих умінь та навичок
	Рівні сформованості знань				
3К	Високий	21,0	17,4	11,9	16,8
	Достатній	31,2	28,4	26,8	28,8
	Задовільний	36,9	41,6	45,2	41,2
	Низький	10,9	12,6	16,1	13,2
3Е	Високий	42,2	37,3	35,2	38,2
	Достатній	50,4	50,3	48,8	49,8
	Задовільний	7,4	12,4	14,8	11,6
	Низький	0,0	0,0	1,2	0,4

Як демонструють дані таблиці 2, на формувальному етапі експерименту в експериментальних класах зафіксовано підвищення результатів навчальних досягнень з інтегративних умінь і навичок учнів початкових класів. Так, на високому рівні виявилось 42,2% (було 15,6%) учнів 3Е класів (інформативно-інтеграційний критерій); 37,3% (було 12,9%) учнів 3Е класів (мотиваційно-інтеграційний критерій); 35,2% (було 9,3%) учнів 3Е класів (діяльнісно-інтеграційний критерій). На достатньому рівні засвідчено такі результати: 50,4% (було 28,3%) учнів 3Е класів (інформативно-інтеграційний критерій); 50,3% (було 23,1%) учнів 3Е класів (мотиваційно-інтеграційний критерій); 48,8% (було 21,4%) учнів 3Е класів (діяльнісно-інтеграційний критерій). Спостерігалось суттєве зниження відсотку учнів, які перебували на задовільному рівні – 7,4% (було 37%) учнів 3Е класів (інформативно-інтеграційний критерій); 12,4% (було 48,4%) учнів 3Е класів (мотиваційно-інтеграційний критерій); 14,8% (було

44,6%) учнів 3Е класів (діяльнісно-інтеграційний критерій). Найнижчими були показники низького рівня: лише 1,2% (було 24,7%) учнів 3Е класів залишилося з діяльнісно-інтеграційного критерію. Щодо засвоєння знань із інформативно-інтеграційного та мотиваційно-інтеграційного критеріїв - низький рівень не зафіксовано у жодного учня.

Висновки. Опрацювання отриманих даних засвідчує, що виконання інтегрованих завдань спонукає молодших школярів до усвідомлення внутрішніх мотивів власної поведінки, порівняння особистих та групових потреб, зіставлення власних прагнень із соціальними очікуваннями. Учителі відзначають, що в учнів початкових класів більш виразно проявляється здатність до врівноваженої та нормативної взаємопідтримки однолітків. Завдяки цьому розширюються й упорядковуються уявлення та понятійний апарат дітей, активізується їхній духовно-моральний потенціал. Учні легше пристосовуються до умов як мікро-, так і макросоціального середовища.

Узагальнення результатів експериментальної роботи підтвердило обґрунтованість висунутої нами гіпотези та продемонструвало дієвість розробленої експериментальної методики.

Список використаних джерел

1. Гнезділова К., Зенченко Т. Реалізація інтеграції галузей у початковій освіті як складник її якості. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Серія: Педагогічні науки.* 2024. №2(55). URL: <https://journals.gnpu.edu.ua/index.php/vgnpu/article/view/16>
2. Горбатюк О. В. Інтегроване навчання в сучасній школі. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.* 2022. №21. С. 144–145. URL: <https://biolog.kpnu.edu.ua/.../vyp.21.pdf#page=144>
3. Дабіжа Л., Любчак Л., Комарівська Н. Інтегровані уроки читання та мистецтва як засіб розвитку творчих здібностей молодших школярів. *Наукові*

записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія. 2021. С. 7–11. URL: <https://vspu.net/nzped/index.php/nzped/article/download/872/267>

4. Державний стандарт початкової освіти: затв. постановою Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogostandartupochatkovoyi-osvity>

5. Казанжи І. В. Технології виховання в початковій освіті: навч.-метод. посіб. Миколаїв: СПД Румянцева, 2020. 242 с.

6. Концепція Нової української школи. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna-serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>

7. Максимчук Н. С., Хом'як О. А. Особливості розвитку пізнавальної активності учнів на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у початкових класах НУШ. *Вісник МЕГУ імені академіка Степана Дем'янчука. Серія: Педагогіка та психологія.* 2024. №2. С. 24–29. URL: <https://journals.megu.rovno.ua/index.php/ped-psyh/article/download/16/15>

8. Рославець Р., Пріма Д., Орлова С. Методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ»... Луцьк: ПП Іванюк В. П., 2022. 181 с.

9. Фенчак Л. М. Методика навчання соціальної і здоров'язберезувальної освітньої галузі... Мукачево: МДУ, 2023. 24 с.

10. Муляр О. П., Жалко Т. Й. Інтегроване навчання в освітньому процесі нової української школи. *Педагогічний пошук.* 2021. №2. С. 30–33. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/.../pedp_2021_2_11.pdf

11. Муращенко О. Шляхи реалізації міжпредметної інтеграції в освітньому процесі початкової школи. *Collection of scientific papers «ЛОГОΣ».* 2022. С. 279–280. URL: <https://archive.logos-science.com/.../download/86/87>

12. Антонова О. П. Нова українська школа: використання інформаційно-комунікаційних технологій у 1–2 класах... Київ: Генеза, 2019. 96 с.
13. Воронцова Т. В., Пономаренко В. С. та ін. НУШ: методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 1–2 класах... Київ: Алатон, 2019. 128 с.
14. Гільберт Т. Г., Тарнавська С. С., Павич Н. М. НУШ: методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 1–2 класах... Київ: Генеза, 2019. 256 с.
15. Старагіна І. П., Волошенюк О. В., Мокрогуз О. П., Ганик О. В. Нова українська школа: організація медіаосвіти в початковій школі. Київ: ПРОПАПР, 2021. 160 с.
16. Нова українська школа: poradnik dla vchitelja / zag. red. Bibik N. M. Київ: ТОВ Літера ЛТД, 2019. 208 с.
17. Пушкар Н. С. Нові педагогічні технології та інновації в НУШ: курс лекцій. Луцьк: ФОП Мажула Ю. М., 2022. 138 с.
18. Паніна Л., Авдимирець Л. Інтегроване навчання як засіб формування цілісного образу світу здобувачів освіти Нової української школи. *New pedagogical thought*. 2022. №112(4). С. 50–55.
URL: <http://npd.roippo.org.ua/index.php/NPD/article/download/491/621>
19. Соловйова В., Скрикеря Л., Попова О., Руденко В., Непомняща О., Мюллер М., Руда А. Реалізація інноваційних технологій навчання в початкових класах в умовах Нової української школи. Криворізький державний педагогічний університет, 2022. С. 69–74.
URL: https://elibrary.kdpu.edu.ua/bitstream/123456789/11648/1/Криворіжжя_2022.pdf#page=69
20. Стахів М., Рогатинка С. Методологічні засади розвитку критичного мислення учнів початкових класів в умовах інтегрованого навчання. *Молодий*

вчений. 2024. №7(131). С. 120–127.

URL: <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/download/6264/6125/>

21. Типова освітня програма під керівництвом О. Я. Савченко.

URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalniprogrami/navchalni-programi-dlya-pochatkovoyi-shkoli>

22. Типова освітня програма під керівництвом Р. Б. Шияна.

URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalniprogrami/navchalni-programi-dlya-pochatkovoyi-shkoli>

23. Шевчук К. Д., Іванчук М. Г., Бигар Г. П., Предик А. А. Технології навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у початковій школі: метод. рекомендації. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2021. 60 с.

24. Грущинська І. В., Хитра З. М., Дробязко І. І. Я досліджую світ. Підручник інтегрованого курсу для 3 кл. закладів загальної середньої освіти: у 2-х частинах. Ч. 1. Київ: УОВЦ «Оріон», 2020. 112 с.

25. Ivasyk V., Voytovych A. Формування навчальної мотивації здобувачів початкової освіти засобами інтегрованого навчання. *Вісник Львівського університету. Серія педагогічна.* 2024. №42.

URL: <http://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/pedagogics/article/viewFile/13464/13950>